

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-69-18>

УДК 332.122:338.48:338.43

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

SOCIO-ECONOMIC PROBLEMS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF RURAL AREAS

Корженівська Наталія Леонідівнадоктор економічних наук, професор,
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4665-6676>**Чорнобай Лариса Миколаївна**кандидат економічних наук, доцент,
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5122-1485>**Korzhnivska Nataliia, Chornobay Larysa**
Higher Educational Institution «Podillia State University»

У статті розглянуто соціально-економічні проблеми, які впливають на сталий розвиток сільських територій. Визначено основні чинники, що перешкоджають досягненню стійкого розвитку, такі як недостатній рівень інфраструктурного забезпечення, низька доступність якісних послуг у сфері освіти, охорони здоров'я та транспорту, міграція працездатного населення. Розглянуто потенціал сільських територій для залучення інвестицій, створення нових робочих місць і збереження культурної спадщини. Обґрунтовано необхідність впровадження інноваційних підходів до управління, міжсекторального партнерства та розвитку місцевих громад для підвищення рівня добробуту сільського населення. Запропоновано підходи для державної політики, спрямованої на подолання існуючих проблем та забезпечення збалансованого економічного і соціального розвитку регіонів.

Ключові слова: сільські території, соціально-економічний потенціал, сталий розвиток, зелений туризм, безпекова складова.

The article examines the current state and challenges of rural area development in Ukraine. Key factors hindering sustainable development are identified, including insufficient infrastructure, limited access to quality services in education, healthcare, and transportation, as well as the migration of the working-age population. The potential of rural areas for attracting investment, creating new jobs, and preserving cultural heritage is discussed. The necessity of implementing innovative management approaches, cross-sectoral partnerships, and the development of local communities to improve the welfare of rural populations is substantiated. Emphasis is placed on the importance of organizational support and the establishment of specialized management bodies responsible for planning, coordinating, and implementing sustainable development projects at the local, regional, and national levels. The article emphasizes the dependence of national economies on global trends and crises, both at the individual country level and on a global scale. Rural tourism, known as green tourism, is identified as a significant factor for rural development. It contributes to creating additional jobs, promoting the sale of local producers' goods, increasing rural community budgets, and enabling infrastructure development and innovation opportunities. Tourism, as a distinct area of rural development, relies on various components, particularly advertising and marketing activities. However, as practice shows, one of the indicators of economic security in rural tourism is the purchasing power of the population, whose tourist preferences are shaped by the fulfillment of primary needs for food, healthcare, education, and housing. Approaches to state policy are proposed to address existing issues and ensure balanced economic and social development of the regions. The importance of institutional support and a rural development framework is highlighted. The article highlights the use of European experience in ensuring sustainable economic development of rural areas and adopting an appropriate strategy. Adhering to this strategy would enable the diversification of economic activities, increase the real incomes of rural communities, improve the demographic situation, and preserve national identity.

Keywords: rural areas, socio-economic potential, sustainable development, green tourism, safety component.

Постановка проблеми. В більшості країн світу, навіть у високорозвинених, існує проблема розвитку сільських територій. Однак, для України ця проблема особливо гостра за рахунок економічних, політичних, природних, соціальних, культурних, адміністративних та інших особливостей, які в свою чергу зумовлюють потребу розробки заходів та механізмів розвитку українського села. Можна виділити основні причини, які все наполегливіше спонукали вчених-економістів та практиків займатися сталим розвитком сільських територій. Серед них зростаюча втома населення багатьох країн від негативних аспектів високоурбанізованого суспільства та підвищення престижу сільського способу життя як альтернативи міському; усвідомлення того, що без забезпечення сталого розвитку сільських територій неможливі прогрес та гармонійний розвиток суспільства в цілому; загострення кризи в сільській місцевості, що призводить до перетворення сільських регіонів на зони бідності та соціального занепаду; брак інфраструктурного забезпечення; недостатня ефективність або навіть непридатність застосування в сільській місцевості механізмів розвитку, розроблених для міських спільнот. Тому сучасний розвиток сільських територій свідчить про наявність ряду складних економічних, соціальних, екологічних проблем, які потребують невідкладного вирішення.

Сталий розвиток сільських територій як важлива складова економіки України передбачає забезпечення на тривалий термін збалансованого економічного зростання, покращення соціальних, культурних і екологічних параметрів їх діяльності. Вирішення цих завдань включає необхідність нарощування обсягів виробництва якісної і конкурентоспроможної агропродовольчої продукції, розвиток зеленого та екотуризму. Запровадження моделі сталого розвитку сільських територій, їх подальше функціонування на цих засадах зумовлює актуальність наукового дослідження, є ключовим для забезпечення гармонійного розвитку країни та важливою умовою інтеграції до європейських інституцій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні проблемам розвитку сільських територій України та розвитку зеленого туризму приділяють увагу вітчизняні учені В. Андрійчук, Н. Довганик, В. Біркович, П. Горішевський, В. Гловацька, А. Зінченко, О. Корчинська, О. Попова, Т. Лужанська, О. Бялковська, М. Мальська, Н. Куцмус, В. Бойко, М. Талавири, К. Ніколаєв, Т. Зінчук, М. Рутин-

ський, Г. Шимечко, Л. Шульгіна та ін. Ними вже напрацьовано теоретичні положення, на базі яких можна робити певні узагальнення та проводити подальші дослідження. Проте вивчення даної проблеми в сучасних умовах залишається актуальною і потребує безперервного подальшого моніторингу і розробки спеціальних програм спрямованих на розвиток вітчизняного села та сільських територій.

В наукових працях відзначено, що під сталим розвитком слід розуміти такий напрям світового економічного зростання, при якому забезпечується якість життя громадян, що опирається, з одного боку, на сучасні досягнення науково-технічного прогресу, які задовольняють його поточні потреби, але своєю дією на навколишнє середовище не загрожують майбутнім поколінням, з іншого боку забезпечується якісне зростання по рівнях матеріального, житлово-побутового, соціального забезпечення, охорони здоров'я, екологічної та особистої безпеки.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Стратегічні напрями трансформації регіональних економічних відносин значною мірою ґрунтуються на засадах сталого розвитку сільських територій. Ряд об'єктивних та суб'єктивних чинників зумовлюють розбалансованість та вносять диспропорції у їхній розвиток та вимагають узгоджених дій соціально-економічних та екологічних законів на усіх етапах розвитку суспільства. Тому виникає потреба визначення не тільки місії та чітких цілей сільського розвитку, а й необхідності використання еventуальних стратегій управління подіями за різних сценаріїв розвитку та їх поетапного виконання. Це стратегічні підходи, які враховують можливі сценарії майбутнього розвитку подій та є гнучкими для адаптації до змінних умов, ґрунтуються на прогнозуванні, аналізі ризиків і можливостей, а також підготовці альтернативних планів дій залежно від розвитку ситуації.

Формулювання цілей статті. Метою даного дослідження є визначення соціально-економічних проблем сталого розвитку сільських територій в умовах глобальних трансформацій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток сільських територій України залишається з низьким рівнем інноваційної активності суб'єктів господарювання, що працюють у сфері аграрного виробництва та суміжних із ним секторах економіки. Проблема ускладнюється фактичною відсутністю інноваційно-активних несільськогоспо-

дарських підприємств у сільській місцевості. Це знаходить своє відображення у деградації соціальної та комунальної інфраструктури села, поширенні деінвестування та втраті ресурсного і людського потенціалу сільських територій.

Основними факторами, що впливають на формування та функціонування сільських територій, є регіональні особливості, які включають ресурсний потенціал, місце розташування, умови для розвитку та поєднання різних видів діяльності на одній території, а також управлінські аспекти, зокрема прийняття рішень і розробка стратегій розвитку. Важливу роль відіграють самоорганізація громад і вплив факторів невизначеності. Водночас розвиток сільських територій обмежується недосконалим законодавством, недостатньою державною підтримкою, особливо в частині фінансування й інвестицій, слабким інформаційним забезпеченням та низьким рівнем соціального захисту населення [1; 2].

Розглянемо основні проблеми, виклики сталого розвитку сільських територій та обґрунтуємо можливі шляхи їх вирішення (рис. 1).

Потреби сучасного суспільства та його економічні інтереси все більшою мірою визначаються змістом глобалізаційних процесів. Зміни формацій та зв'язків, конкурентного середовища та споживчих уподобань, кліматичні та екологічні впливи все більше визначають територіальний розвиток. Зростання конкуренції відкриває ряд проблемних діля-

нок для окремих сільських територій, особливо вразливих з позиції нерозвиненої інфраструктури та логістики.

Реалізація інноваційних проектів на сільських територіях пов'язана з низкою ризиків, один з головних полягає у довготривалості циклу окупності інвестиційних проектів. Суттєвим ризиком наразі залишається певна політизація децентралізаційних змін, а перспективні плани об'єднання і розвитку сільських територіальних громад не завжди відповідають інтересам і потребам їх населення. Поряд із цим потребує удосконалення система державної підтримки інновацій у сільському господарстві та в інших сферах економічної діяльності на селі.

Для розвитку сільських територій одним із суттєвих чинників є сільський туризм, так званий зелений туризм, що сприяє створенню додаткових робочих місць, збуту продукції місцевих товаровиробників, наповненню бюджетів сільських громад. Перспективи зеленого туризму на практичному рівні включають надання різноманітних послуг у сільській місцевості, таких як розвиток готельної справи, створення атракціонів, професійна підготовка менеджерів-туроператорів і туристичних агентів, випуск та поширення путівників, впровадження концепції «зеленого» споживання, організація подорожей відповідно до сучасних трендів та інші подібні ініціативи [3; 4; 5].

Для мешканців сільської місцевості завжди було важливим розвивати духовне й куль-

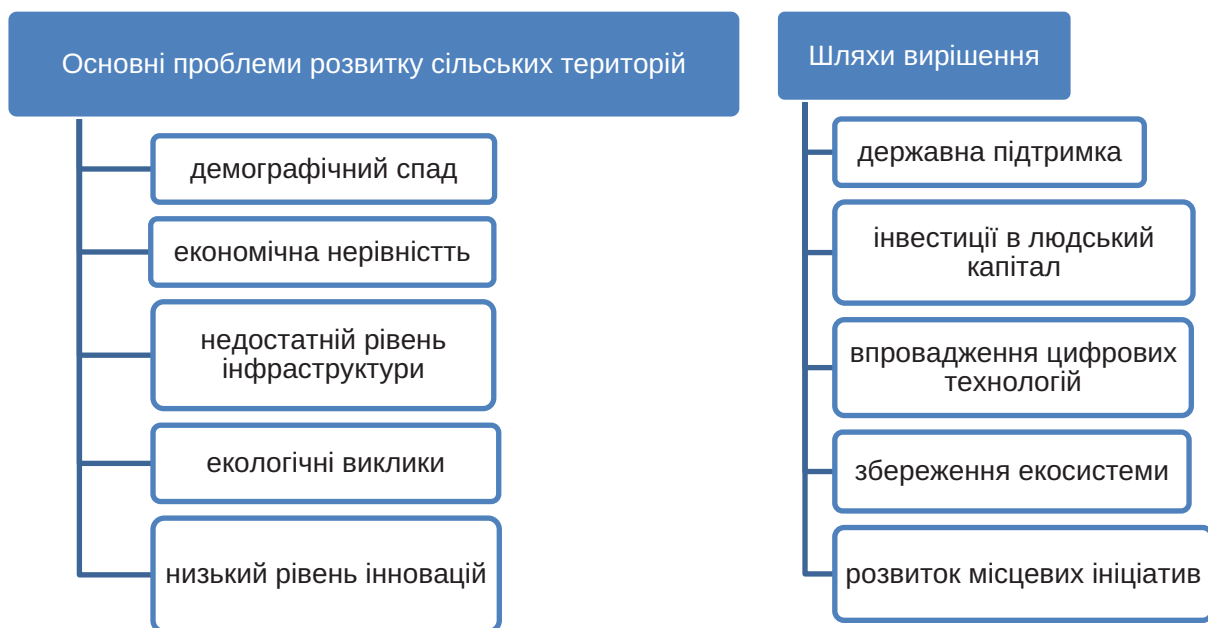

Рис. 1. Ключові проблеми сталого розвитку сільських територій та напрями їх вирішення.

Джерело: узагальнено та побудовано авторами на основі [1–5]

турне середовище, підвищувати власний освітній рівень, зберігати історичну спадщину та національні традиції. Це сприяє охороні земельних ресурсів і навколишнього середовища, формуванню мальовничих ландшафтів і покращенню якості життя сільського населення через виробничу діяльність у гармонії з природою [6]. Як зазначають науковці, туристична індустрія відноситься до мультинаціональних галузей [7]. Отже сільський туризм є цікавим не тільки для внутрішнього споживача, а й викликає цікавість до української природи та культури закордонних туристів, що допомагає формувати місцеві бюджети та розвивати сільські території.

Сфера туризму, як окремий напрям розвитку сільської місцевості, залежна від багатьох складників, особливо рекламної та маркетингової діяльності. Однак, як показує практика, одним із індикаторів економічної безпеки сільського туризму є платоспроможність населення, туристичні уподобання якого формуються по мірі задоволення першочергових потреб у продуктах харчування, медичному забезпеченні, отриманні освітніх послуг, забезпеченні житлом. Тому важливо аналізувати безпекову складову економічного механізму управління сільським розвитком, ефективно використання якої запобігає небезпекам та кризовим ситуаціям, дозволяє зменшити негативні впливи та ризики.

Управління сільським розвитком неможливе без потужного місцевого самоврядування, яке реалізовуватиме поставлені завдання громади села. Сприятливі соціальні умови, підприємницька діяльність в сільській місцевості, охорона навколишнього середовища, що є компетенцією місцевого самоврядування, формують соціально-економічну складову економічного механізму сталого розвитку сільської території [8].

Ефективне реформування та забезпечення розвитку вітчизняних сільських територій є суттєвим потенціалом збалансування просторово-структурних соціально-економічних деформацій безпеки, простором для розвитку галузей реального сектору економіки, стимулювання ділової активності, покращення інфраструктури та якості життя значної частини населення [9].

Для розвитку сільських територій вкрай важлива інституціональна підтримка. За умов відповідності вимогам сучасних викликів вона формує основу стратегії розвитку малих форм господарювання, соціального підприємництва, сприяє інноваційному розвитку

агропромислового виробництва, сільського туризму, екологізації.

Інституційними орієнтирами розвитку зеленого туризму є окремі напрями його розвитку (відтворення традиційних галузей, розбудова інфраструктури, збереження ідентичності та традицій, розвиток зелених маршрутів, подолання соціальної нерівності); ключові завдання (формування ресурсного потенціалу, іміджева складова, партнерство); інструменти виконання (інноваційно-інвестиційні проекти, диверсифікація, моделювання інституціоналізаційні процеси, соціальна відповідальність) [3].

Економічна, соціальна, екологічна, демографічна, виробнича, рекреаційна, культурна та інші функції, покладені на сільські території визначають концепцію багатофункціональності сільського господарства. Ця концепція підкреслює важливість сільських територій як комплексної системи, яка виконує не лише аграрні завдання, але й забезпечує сталий розвиток суспільства. Так, у 2015 році схвалено Концепцію розвитку сільських територій. Її реалізація дає змогу перемістити фокус аграрної політики держави з підтримки аграрного сектору економіки на підтримку сільського розвитку в частині поліпшення якості життя та економічного благополуччя сільського населення [10]. Розпорядженням КМУ схвалено Стратегію розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року та затверджено операційний план заходів з її реалізації у 2025–2027 рр. Слід зазначити, що стратегія орієнтована на питаннях державної політики у сфері сільського господарства та сільських територій, зокрема питаннях зміцнення соціально-економічної структури сільських територій. Документ передбачає, що пріоритет має надаватися створенню робочих місць, зокрема у сфері агротуризму [11].

На нашу думку, серед пріоритетів доцільно виділити розвиток зеленого туризму як джерела створення нових робочих місць і особливої форми відпочинку в сільській місцевості, що максимально використовує природний та культурний потенціал. Стратегії економічного розвитку сільських регіонів мають враховувати різноманітність проблем і викликів, з якими стикаються ці території. В Україні розвиток сфери послуг і роздрібної торгівлі в сільській місцевості вже створює додаткові робочі місця та сприяє зростанню доходів населення. Тому подальше розширення видів економічної діяльності на селі має потенціал

для ефективного стимулювання місцевої економіки. Україна прагне до інтеграції в європейське співтовариство та адаптації європейських стандартів у різних сферах діяльності, тому слід враховувати унікальний досвід європейських країн у забезпеченні сталого економічного розвитку сільських територій. Здійснення моніторингу основних індикаторів соціально-економічного становища українських сіл дозволяє визначити пріоритети та труднощі реалізації цілей сталого розвитку [12; 13; 14]. Стратегії економічного розвитку сільських регіонів повинні враховувати специфічні проблеми та виклики, а також орієнтуватися на створення нових робочих місць і зростання доходів населення через розвиток сфери послуг і торгівлі. Подальше розширення економічної діяльності на селі має значний потенціал для стимулювання місцевої економіки.

Висновки. Потенціал розвитку сільських територій невичерпний, його інноваційна складова має усі можливості для ефективної реалізації. Нівелюючи інституційні, законо-

давчі, управлінські недосконалості можливо досягти стабільних економічних результатів та розвитку. Таким чином, вирішення проблеми сталого розвитку сільських територій є довгостроковим завданням, реалізація якого можлива через стимулювання економічного зростання цих регіонів. Необхідно зупинити процес депопуляції, що наразі охоплює українські села. Важливо чітко визначити функціональні обов'язки на всіх рівнях управління для покращення соціально-економічного розвитку поселенської мережі. Потрібно створити ефективну систему передачі повноважень від центральних органів до місцевого самоврядування, водночас зміцнивши їхню роль у прийнятті рішень, пов'язаних із виконанням власних функцій. Необхідно приймати та ефективно реалізовувати регіональні та місцеві програми соціально-економічного розвитку сільських територій, передусім спрямовані на підвищення зайнятості та доходів селян, розвиток місцевого самоврядування, стимулювання несільськогосподарського бізнесу в сільській місцевості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Нагернюк Д. В., Непочатенко О. О. Проблеми та перспективи розвитку сільських територій в Україні. *Економіка та суспільство*. Вип. 27. 2021. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-27-37>
2. Руснак А. В. Функції, завдання, чинники функціонування та сталого розвитку сільських територій. URL: <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/4.2/244.pdf>
3. Зінчук Т. О., Усюк Т. В. Зелений туризм в умовах сталого розвитку та викликів світової економічної кризи. *Проблеми економіки*. 2020. № 3 (45). С. 11–17. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2020-3-11-17>
4. Христенко Г. М., Герасимів Г. М., Підлужна О. Б. Сільський зелений туризм в Україні: проблеми і перспективи розвитку. *Ефективна економіка*. DOI: 10.32702/2307-2105-2019.9.52
5. Невестенко А. В. Проблеми розвитку сільських територій у контексті трансформації бюджетної підтримки. *Економіка та суспільство*. Вип. 8. 2017. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/8_ukr/31.pdf
6. Соколова А., Ратошнюк Т., Мартинюк М, Ратошнюк В. Соціально-економічний потенціал сільських територій та громад: економічна природа, місія, принципи та структура. *Scientific journal «Modeling the development of the economic systems»*. DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2024-12-8>
7. Білозубенко В.С. Розвиток туристичної інфраструктури країни в умовах глобалізації туризму. *Ефективна економіка*. DOI: 10.32702/2307-2105-2018.10.7
8. Талавиря М. П. Розвиток сільських територій на засадах сталості. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2016 р. Серія економіка. Випуск 1 (47). Т. 2. С. 146–150. URL: http://www.visnyk-ekon-old.uzhnu.edu.ua/images/pubs/47/2/47_2_28.pdf
9. Бойко В. В., Васильців Т. Г., Волошин В. І., Іляш О. І. та Лупак Р. Л. Напрями та засоби розвитку сільських територій в контексті зміцнення соціально-економічної безпеки України: монографія. Львів : Ліга-Прес. 2016. 262 с. URL: <https://ird.gov.ua/irdp/p20160804.pdf>
10. Концепція розвитку сільських територій. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995-2015-%D1%80#Text>
11. Про схвалення Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025–2027 рр. URL: <http://surl.li/gwrvwk>
12. Тимошенко М. М. Економічні стратегії сталого розвитку сільських територій. *Інвестиції: практика і досвід*. № 16. 2024. DOI: 10.32702/2306-6814.2024.16.31

13. Скорик М. О. Європейський досвід забезпечення сталого економічного розвитку сільських територій. *Сталий розвиток економіки*. № 3 (50). 2024. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-50-29>.
14. Ковтун О. Соціально-економічне становище українського села та його вплив на виконання європейської стратегії сталого розвитку. *Аграрна економіка*. 2024. Т. 17. № 2. DOI: [10.31734/agrarecon2024.02.034](https://doi.org/10.31734/agrarecon2024.02.034).

REFERENCES:

1. Naherniuk, D. V., Nepochatenko, O. O. (2021). Problemy ta perspektyvy rozvytku silskykh terytorii v Ukraini. [Problems and prospects of development of rural areas in Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo*. Vyp. 27. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-27-37>
2. Rusnak A. V. Funktsii, zavdannia, chynnyky funktsionuvannia ta staloho rozvytku silskykh terytorii. Available at: <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/4.2/244.pdf>
3. Zinchuk, T. O., Usiuk, T. V. (2020). Zelenyi turizm v umovakh staloho rozvytku ta vykykiv svitovoi ekonomichnoi kryzy [Green tourism in the context of sustainable development and the challenges of the global economic crisis]. *Problemy ekonomiky* № 3 (45). P. 11–17. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2020-3-11-17>
4. Khrystenka, H. M., Herasymiv, H. M., Pidluzhna, O. B. Silskyi zelenyi turizm v Ukraini: problemy i perspektyvy rozvytku [Rural green tourism in Ukraine: problems and prospects for development]. *Efektivna ekonomika*. DOI: [10.32702/2307-2105-2019.9.52](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.9.52)
5. Nevestenko, A. V. (2017). Problemy rozvytku silskykh terytorii u konteksti transformatsii biudzhethnoi pidtrymky [Problems of rural development in the context of budget support transformation]. *Ekonomika ta suspilstvo*. Vyp. 8. Available at: https://economyandsociety.in.ua/journals/8_ukr/31.pdf
6. Sokolova, A., Ratoshniuk, T., Martyniuk, M., Ratoshniuk, V. Cotsialno-ekonomichnyi potentsial silskykh terytorii ta hromad: ekonomichna pryroda, misiia, pryntsyipy ta struktura [Socio-economic potential of rural areas and communities: economic nature, mission, principles and structure]. *Scientific journal «Modeling the development of the economic systems»*. DOI: [10.31891/mdes/2024-12-8](https://doi.org/10.31891/mdes/2024-12-8)
7. Bilozubenko, V. S. Rozvytok turystychnoi infrastruktury krainy v umovakh hlobalizatsii turyzmu [Development of the country's tourism infrastructure in the context of tourism globalization]. *Efektivna ekonomika*. DOI: [10.32702/2307-2105-2018.10.7](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2018.10.7)
8. Talavyria, M. P. (2016). Rozvytok silskykh terytorii na zasadakh stalosti [Sustainable development of rural areas]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu*. Serii ekonomika. Vypusk 1 (47). T. 2. P. 146–150. Available at: http://www.visnyk-ekon-old.uzhnu.edu.ua/images/pubs/47/2/47_2_28.pdf
9. Boiko, V. V., Vasylytsiv, T. H., Voloshyn, V. I., Iliash, O. I. ta Lupak, R. L. (2016). Napriamy ta zasoby rozvytku silskykh terytorii v konteksti zmitsnennia sotsialno-ekonomichnoi bezpeky Ukrainy [Directions and means of development of rural areas in the context of strengthening the socio-economic security of Ukraine]. *monohrafiia*. Lviv: Liha-Pres. 262. URL: <https://ird.gov.ua/irdp/p20160804.pdf>
10. Kontsepsiia rozvytku silskykh terytorii [Concept of rural development]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995-2015-%D1%80#Text>
11. Pro skhvalennia Stratehii rozvytku silskoho hospodarstva ta silskykh terytorii v Ukraini na period do 2030 roku ta zatverdzhennia operatsiinoho planu zakhodiv z yii realizatsii u 2025–2027 rr. [On approval of the Strategy for the Development of Agriculture and Rural Areas in Ukraine for the period until 2030 and approval of the operational plan of measures for its implementation in 2025–2027]. Available at: URL: <http://surl.li/rwrwwk>
12. Tymoshenko, M. M. (2024) Ekonomichni stratehii staloho rozvytku silskykh terytorii [Economic strategies for sustainable development of rural areas.]. *Investytsii: praktyka i dosvid*. № 16. DOI: [10.32702/2306-6814.2024.16.31](https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.16.31)
13. Skoryk, M. O. (2024) Yevropeyskyi dosvid zabezpechennia staloho ekonomichnoho rozvytku silskykh terytorii. [European experience in ensuring sustainable economic development of rural areas]. *Stalyi rozvytok ekonomiky*. № 3 (50). DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-50-29>
14. Kovtun, O. (2024). Sotsialno-ekonomichne stanovyshe ukrainskoho sela ta yoho vplyv na vykonannia yevropeiskoi stratehii staloho rozvytku [The socio-economic situation of Ukrainian villages and its impact on the implementation of the European sustainable development strategy]. *Ahrarna ekonomika*. T. 17. № 2. DOI: [10.31734/agrarecon2024.02.034](https://doi.org/10.31734/agrarecon2024.02.034)